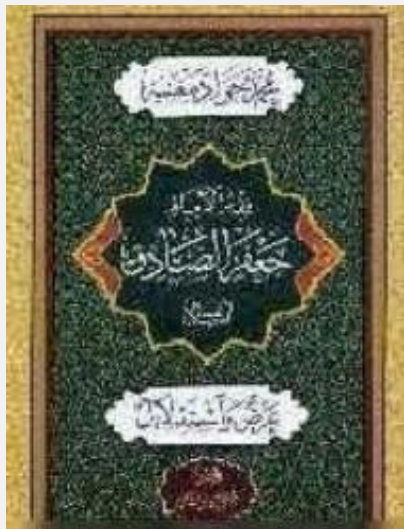

«شرايع الاسلام» محقق حلی؛ مشهورترین کتاب فقهی شیعه

آشنایی با اندیشمندان جهان اسلام / محقق حلی «شرايع الاسلام» محقق حلی؛ مشهورترین کتاب فقهی شیعه

«شرايع الاسلام»، مشهورترین تألیف محقق حلی و شاید مشهورترین کتاب فقه شیعه است. در این کتاب مطالب و موضوعات فقه، در 4 باب مجزا، با عناوین عبادت، عقود،

ایقاعات و احکام تقسیم شده است که این شیوه shy&shy؛ تقسیم در کتب فقهی، پیش از وی معمول نبود.

به گزارش خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)، 13 ربیع‌الثانی، برابر است با سالروز وفات شیخ «جعفر بن حسن حلی»، معروف به «محقق حلی»، صاحب کتاب «شرايع الاسلام»، در سال 676 هجری قمری.

محقق حلی عالم و فقیه اصولی و مرجع بزرگ که در تحقیق و دقت نظر و فصاحت و شعر و ادب و تمام علوم متنوعه دین جامعیت کامل داشت، سال 602 هـ ق در شهر حله واقع در عراق متولد شد. پس از تحصیلات مقدماتی، ادبیات عربی را که زبان مادریش بود فراگرفت، در علم هیئت و ریاضیات و منطق و کلام، تبحر کامل پیدا کرد و سپس فقه و اصول را در محضر پدر دانشمندش و فقهای مشهور حله (سید فخار موسوی و ابن‌نما حلی) تکمیل کرد.

وی سپس در سایه استعداد قوی و وسعت نظری که داشت به تحکیم مبانی فقه شیعه و اساس مکتب اجتهاد پرداخت. با شهامت و دقت کاملی که داشت، دایره فقه را توسعه داد و آزادی توأم با احترام نسبت به فقهای قبل از خود مانند شیخ طوسی و بعد از خودش را برای تحقیق و بررسی و تجزیه و تحلیل فقه، اعطا کرد. از همین رو، نظریات و فتاوی وی از دقت نظر و تعمق و استقامت خاص و قابل تحسینی برخوردار است.

از معاصرین محقق حلی، خواجه نصیرالدین طوسی، دانشمند و حکیم مشهور ایرانی و یکی از بزرگ‌ترین شاگردان محقق و علامه حلی خواهرزاده او هستند. وفات نویسنده و صاحب شرايع الاسلام (محقق حلی)، سال 676 هـ ق، در سن 74 سالگی و در شهر حله و مدفن شریفش در همان شهر و زیارتگاه شیعیان است. آثار و تألیفات زیادی از او برجای مانده از جمله: النافع مختصر الشرايع، تلخیص الفهرست، استحباب التبا لاهل العراق و ...

مرحوم محقق حلی چند اقدام اصلی در جهت تدوین فقه انجام داد: 1 - فقه را در چهار بخش عبادات، عقود، ایقاعات و احکام سامان داد. این شیوه shy&shy؛ تقسیم در کتب فقهی، پیش از وی معمول نبود. 2 - آن مرحوم با توجه کامل به مکتب shy&shy؛ های فقهی پیش از خود، جمعی متنقن از شیوه shy&shy؛ های فقهی شیخ طوسی را ارائه کرد؛ به این ترتیب که در کتاب گرانسنگ خویش «شرايع الاسلام فی مسائل الحلال و الحرام» در ضمن هر بحث، نخست بنابر روش قدما، غالباً مضمون روایات را آورده است و سپس تحت عنوان مسائل، فروعی را که بر آن بحث مترتب می‌شود، مطرح کرده است.

3 - وی در کتاب استدلالی خویش، «المعتبر فی شرح المختصر النافع»، به گونه shy&shy؛ ای وزین و با استفاده از منطق و اصولی مستحکم، به استدلال shy&shy؛ های خاص شیعی می‌shy&shy؛ پردازد و روش استدلال فقهی مبتنی بر مذهب را می‌shy&shy؛ شناساند. 4 - وی در استدلال shy&shy؛ ها و آرای خویش بسیار محتاطانه و محققانه، آرای فقهی شیعه را از فروع خاص مذهب اهل سنت جدا می‌کند و فقه را از حالت اختلاط بیرون می‌shy&shy؛ آورد.

شرايع الاسلام کتابی مهم در کلیه ابواب فقه شیعه امامیه به زبان عربی در قرن هفتم هجری قمری است که به صورت يك دوره کامل، احکام اسلام و مسائل حلال و حرام در آن بیان شده است. نام اصلی این اثر «شرايع الاسلام فی مسائل الحلال و الحرام» است که از زمان محقق حلی تا این زمان، جزو متون درسی حوزه‌های علمیه است. فضلی عرب در حوزه‌های علمی به جای «شرح لمعه»، بیشتر این کتاب را تدریس و تدریس می‌کنند.

شرايع الاسلام کتابی مهم در کلیه ابواب فقه شیعه امامیه به زبان عربی در قرن هفتم هجری قمری است که به صورت يك دوره کامل، احکام اسلام و مسائل حلال و حرام در آن بیان شده است. اثر «شرايع الاسلام فی مسائل الحلال و الحرام» است که از زمان محقق حلی تا این زمان، جزو متون درسی حوزه‌های علمیه است. فضلی عرب در حوزه‌های علمی به جای «شرح لمعه»، بیشتر تدریس و تدریس می‌کنند

اما کتاب «شرايع الاسلام»، مشهورترین تألیف محقق حلی و شاید مشهورترین کتاب فقه شیعه است. در این کتاب مطالب و موضوعات فقه، در 4 باب مجزا، با عناوین عبادت، عقود، ایقاعات و احکام تقسیم شده است.

عبادات شامل 10 کتاب به این قرار است: طهارت، صلوة، زکوة، خمس، صوم، اعتکاف، حج، عمره، جهاد، امر به معروف و نهی از منکر؛ عقود شامل 18 کتاب و از این قرار است: تجارت، رهن، افلاس، حصر، ضمان که شامل حواله و کفالت نیز هست، صلح، شرکت، مضاربه، مزارعه، مساقات، ودیعه، عاریه، اجاره، وکالت، وقف، هبه، سبق و رمايه، وصیت و نکاح.

ایقاعات شامل 10 کتاب به این قرار است: طلاق، ظهار، ایلاء لعان، عتق، تدبیر، مکاتبه، استیلاء، اقرار، جعالة، ایمان و نذر؛ احکام شامل 12 کتاب از این قرار است: صید و ذباجه، اطعمه و شرابه، غصب، شفعه، احیای موات، لقطه، فرائض، قضا، شهادت، حدود و تعزیرات، قصاص و دیات.

غیر از این تقسیم‌بندی کلی، نویسنده در ترتیب نگارش و بیان احکام، ملتزم به قاعده معینی است و در ترتیب درونی ابواب، تقسیم‌بندی خاصی کرده است. در هر باب، ابتدا احکام واجب، سپس احکام مستحب، بعد مکروهات و در آخر محرّمات آمده است.

شرايع الاسلام بسيار سليس، روان، رسا با عبارات دقيق و شيوه و الفاظ مختصر و موجز است. نثر آن كاملا سنجيده، با الفاظ كم و معاني بسيار است. از زمان تأليف آن تاكنون، همواره مورد توجه محققان، دانش پژوهان، طلاب حوزه‌ها و دانشجويان دانشگاه‌هاى دنيا بوده است. از همين رو، ترجمه‌هاى متعددى به زبان‌هاى فرانسه، روسى، انگليسى، فارسى و تركى شده است.

شروح بسيارى بر اين اثر نوشته شده كه بيشتر از 20 شرح را علامه آقا بزرگ تهرانى برشمرده است كه از مشهورترين و مهم‌ترين آن‌ها «جواهر الكلام»، نوشته فقيه اعظم شيخ «محمدحسن نجفى»، صاحب جواهر؛ «مسالك» شهيد ثانى؛ «مدارك» نوه شهيد «سيدمحمد عاملى»؛ «اساس الاحكام» و ... است. متن عربى آن بارها در ايران، عراق و لبنان چاپ شده است.*

*منابع: شرايع الاسلام فى مسائل الحلال و الحرام (القسم الاول و الثانى)، سيدصادق حسيني شيرازى؛ مركز پژوهش‌هاى اسلامى صدا و سيما.